

GÜNEY ANADOLU BÖLGESİ BAĞLARINDA SALKIM GÜVESİ (*Lobesia botrana* Den. et Schiff.)'NİN YAYILIŞ ALANI, BULAŞMA ORANI, PARAZİT VE PREDATÖRLERİ ÜZERİNDE ÖN ÇALIŞMALAR

Ö. Remzi KISAKÜREK

G İ R İ Ş

Güney Anadolu Bölgesi; bağ sahasının genişliği, üzüm çeşitlerinin ve üzüm istihsalinin çokluğu ve bilhassa turfanda üzüm istihsalı ve ihracatı yönünden Türkiye bağcılığında mühim bir yer işgal etmekte olup, bu hususta Gaziantep ve Tarsus başta gelmektedir.

Adı geçen bölge bağlarının Sıkım güvesi (*Lobesia botrana* Den. et Schiff.) ile tamamen bulaşık olduğu ve bilhassa Gaziantep ve Maraş illerinde Salkım güvesinin ekonomik önemi haiz zararlar yaptığı tesbit edilmiştir.

İyriboz (1938), Salkım güvesi larvalarının çiçek devresinde salkımları ince ağlarla bağliyerek onları kemirip kuruttuğunu, koruk devresinde daneleri kemirmek, delmek, ağlarla birbirine bağlamak ve bir daneden diğerine geçmek suretiyle zarar yaptığını, o'gun üzüm devresinde daneleri yiyerek şekerli sıvıların akmasına ve bu sıvıların üzerinde saprofit mantarların çoğalmasına ve sonunda salkımın gürülmesine sebep olduğunu bildirmektedir.

Sipahi (1956), Salkım güvesinin Gaziantep'de «Bağ Ödemesi» veya mahalili olarak «Tah kurdu» diye tabir edildiğini, çok önemli zararlar yaptığını, yılda 3-4 döl verdiğini, birinci döl tırtıllarının tomurcuk halindeki salkımları ağlar ile sararak onları mahvettiklerini, ikinci döl tırtıllarının takriben bezelye büyüklüğündeki koruklarda zarar yaptıklarını, ikinci döl zararının diğer döllere nazaran az, üçüncü döl zararının ise daha ağır olduğunu, üçüncü döl tırtıllarının olgun daneleri yaralıyarak mantari enfeksiyonların yayılmasına ve üzüm suyunun akmasına sebep olduklarını bildirmektedir.

Salkım güvesinden çok zarar gören üzümler işe yaramaz hale geldiğinden, büyük mahsul kaybı husule gelmekte, az zarar gören üzümlerin ise kalitesi bozulduğundan pazar değerleri düşmektedir.

Bu durum göz önüne alınarak 1969 ve 1970 yıllarında Güney Anadolu Bölgesi bağlarında bir taraftan Salkım güvesinin yayılış alanı ve bulaşma oranının tesbitine çalışılırken bir taraftan da Koşilis (*Clysiambigueli* Hb.)'in mevcut olup olmadığını, mevcutsa bulaşma oranı ile yayılış alanını tesbit etmek üzere ön çalışmalar yapılmıştır. Bu gaye ile omca kabuk altlarından toplanan pupalar ile larvalı salkımların kültüre alınması sonucunda

1 Bölge Ziraî Mücadele Araştırma Enstitüsü Bağ ve Meyve Zararlıları Laboratuvarı Başasistanı — ADANA.

Salkım güvesinden farklı kelebekler elde edilmiştir. Teşhis sonunda bunların *Ephesia figulilella* G. oldukları anlaşılmış ve Koşilis kelebeklerine rastlanılmamıştır. Ayrıca zararlının parazit ve predatörleri üzerinde de durulmuş ve pupa paraziti olarak iki tür arıcık tesbit edilmiştir.

M A T E R Y A L V E M E T O D

Güney Anadolu Bölgesinde bağ sahası bulunan ilçeler 4 yönde 4 bölgeye ayrılmış, her bölgede yine 4 yönden insektisit atılmayan 4 bağ seçilmiş, her bağda yalnız 10 dekarlık kısım sürveye esas alınmıştır. Böylece her ilçede mümkün merteye 16 bağda, bağ sahası az olan ilçelerde ise 16 dan daha az bağda sürvey yapılmıştır.

Her bağda 10 omca ve her omcada 10 salkım olmak üzere bir bağda toplam 100 salkım tetkik edilmiştir. Omcalar bağın köşegenleri istikametinde gidilerek 3-5 omcada bir omca alınmak suretiyle tesbit edilmiştir. Salkımlar ise omcanın 4 yönünden ve ortasından rastgele alınmıştır. Salkım güvesi devrelerinden herhangi biri veya tahribatı görülen salkımlar bulaşık kabul edilmiş ve sayılan salkım adedine göre yüzde bulaşma hesaplanmıştır.

Çalışmalara bütün yıl devam edilmiştir. Güney Anadolu Bölgesinde Salkım güvesinin en fazla tahribatı olgun üzüm devresinde görüldüğünden o devre esas olarak alınmış ve kesif çalışmalar o devrede yapılmıştır.

Kış sonu ve ilkbahar başlarında omca kabuk altlarından pupa toplamak suretiyle, ilkbahar sonu ve yazın ise bol larvalı salkımlar (çiçek, koruk ve olgun üzüm salkımları) koparılmak suretiyle Enstitü Bahçesinde ve laboratuvar da kafesler içerisinde kültüre alınmış, kelebek, parazit ve predatör çıkışları takip edilmiştir. Pupa paraziti olarak iki tür arıcık elde edilmiş ve teşhis için Ankara Nebat Koruma Müzesine gönderilmiştir.

1969 yılında Gaziantep ili bağlarında Salkım güvesi sürveyi yalnız Merkez ilçede çiçek, koruk ve olgun üzüm devrelerinde; diğer ilçelerde olgun üzüm devresinde yapılmıştır. 1970 yılı sürveyi ise Adana, Hatay, İçel ve Maraş illerinde olgun üzüm devresinde yapılmıştır.

S O N U Ç L A R

1969 yılı sürvey çalışmalarında ortalama bulaşma oranları Gaziantep ilinde; Merkez ilçede çiçek devresinde % 32.7, koruk devresinde % 27.6, olgun üzüm devresinde % 35.5, İslahiye'de olgun üzüm devresinde % 40.4, Kilis'de olgun üzüm devresinde % 32.3, Oğuzeli'nde olgun üzüm devresinde % 27.2, Nizip'de olgun üzüm devresinde % 21.1, Yavuzeli'nde olgun üzüm devresinde % 15.3, Araban'da olgun üzüm devresinde % 10.5 olarak tesbit edilmiştir.

1970 yılı sürvey çalışmalarında ise ilçeler itibariyle ortalama bulaşma oranları Hatay ilinin Hassa ilçesinde % 13.1, İskenderun'da % 11.0, Kırıkhan'da % 5.4, Merkez ilçede % 11.2, Altınözü'nde % 8.0, Yayladağı'nda % 6.3, Reyhanlı'da % 6.1, Dörtöylü'de % 4.2, Samandağı'nda % 5.1, İçel ili Merkez ilçede % 10.1, Tarsus'ta % 11.0, Silifke'de % 5.0, Erdemli'de, % 8.2, Gülnar'da % 3.8, Mut'da % 7.1, Maraş ilinde, Merkez ilçede % 18.6, Türkoğlu'nda % 21.4, Pazarcık'da % 12.5, Adana Merkez ilçede, % 9.8, Karaisalı'da % 6.1 olarak tesbit edilmiştir.

1970 yılı sürvey çalışmalarında fenolojik devre olarak olgun üzüm devresi esas alınmıştır.

İler itibariyle ortalama yüzde bulaşma oranları Gaziantep'de 26.0, Maraş'da 17.5, Adana'da 7.9, Hatay'da 7.8 ve İçel'de 7.5 olarak bulunmuştur.

Kültür kafeslerinden pupa paraziti olarak iki tür arıcık elde edilmiştir. İlaçsız bağlardan toplanan pupalarda parazit arıcık oranının % 3 olduğu tesbit edilmiş ve ilaçlı bağlardan toplanan pupalarda ise parazit arıcığa rastlanmamıştır.

Bu arıcıklar Braconidae familyasına ait *Ascogaster* sp. ve *Meteorus rubens* Nees olarak teşhis edilmiştir.

M Ü N A K A Ş A V E K A N A A T

1969 yılı sürveyinde Gaziantep'in bütün ilçelerinin Salkım güvesi ile bulaşık olduğu anlaşılmıştır. Olgun üzüm devresinin birinci derecede, çiçek devresinin ikinci derecede, koruk devresinin üçüncü derecede bulaşık olduğu tesbit edilmiştir.

1970 yılında da İçel, Adana, Maraş, Hatay illeri bağlarının Salkım güvesi ile tamamen bulaşık oldukları tesbit edilmiştir. En fazla bulaşmanın Maraşta görüldüğü; İçel, Adana ve Hatay illerinde bulaşma oranlarının birbirine çok benzediği ve Maraş'a oranla daha az bulaşma arzettikleri müşahade edilmiştir. Maraş'ta bulaşma oranının yüksek olması diğer illere nazaran Salkım güvesi mücadelesinin tam yapılmaması ve gelişigüzel insektisit kullanılmasından ileri geldiği kanaatini uyandırmıştır.

Güney Anadolu Bölgesinde Salkım güvesi mücadelesinin uygulanmasında teknik tavsiyelere uyulan bağ sahalarında bulaşma oranının düşük olduğu; ilaçlama zamanı ile ilaçlama adedi ve ilaç seçimi hususunda gelişigüzel hareket edilen bağ sahalarında ise bulaşma oranının yüksek olduğu müşahade edilmiştir.

Güney Anadolu Bölgesinde umumiyetle parazit ve predatör faaliyetinin çok düşük olmasının, gelişigüzel insektisit kullanılması sebebiyle biyolojik dengenin gittikçe bozulmasından ileri geldiği tahmin edilmektedir.

Sürvey sonucunda, Güney Anadolu Bölgesi bağlarının Salkım güvesi ile tamamen bulaşık olduğu ve ilaçlama zamanı ile yeni ilaçların denenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Ö Z E T

1969 yılında Gaziantep'te ve 1970 yılında da İçel, Adana, Maraş ve Hatay illeri bağlarında Salkım güvesinin yayılış alanı ve bulaşma oranının tesbitine çalışılırken Koşilis'in de mevcut olup olmadığını saptamak ve Salkım güvesinin parazit ve predatörlerini tesbit üzere çalışmalar yapılmıştır.

Çalışmalara bütün yıl devam edilmiştir. Yalnız Gaziantep Merkez ilçede bulaşma oranları çiçek, koruk ve olgun üzüm olmak üzere üç farklı devrede tesbit edilmiş ve en fazla bulaşma olgun üzüm devresinde görülmüştür. Diğer illerde sürvey olgun üzüm devresinde yapılmıştır.

1 Teşhisler Dr. M. Fischer tarafından yapılmıştır (NKM: 70 - 258, OILB: 33. 70).

Sürvey sonucunda Gaziantep, İçel, Adana, Maraş ve Hatay illerinin Salkım güvesi ile tamamen bulaşık oldukları ve en fazla bulaşmanın Gaziantep ve Maraş'ta görüldüğü tesbit edilmiştir.

Sürvey yapılan illerin omca kabuk altlarından toplanan pupalar ile larvalı salkımların kültüre alındığı kafeslerden Salkım güvesi ve *Ephesia figulilella* G. kelekleri elde edilmiş ve *Clysis ambigua* Hb. keleklerine rastlanmamıştır.

Pupaların kültüre alındığı kafeslerden pupa paraziti olarak Braconidae familyasından *Ascogaster* sp. ve *M. rubens* elde edilmiştir.

TEŞEKKÜR

Araştırmalarım esnasında yardım eden Asistan Teoman Bağdatlıoğlu ve Asistan Faruk Özgür ile numuneleri teşhis ettiren Ankara Nebat Koruma Müzesi Müdürlüğüne ve gerekli kolaylığı gösteren Gaziantep Ziraî Mücadele ve Karantina Müdürlüğü'ne teşekkür ederim.

SUMMARY

THE STUDIES ON THE DISTRIBUTION, THE RATE OF INFECTION, PARASITES AND PREDATORS OF GRAPE BERRY MOTH (*Lobesia botrana* Den. et Schiff.) IN THE SOUTHERN ANATOLIA

These studies were carried out in Gaziantep in 1969 and in İçel Adana, Maraş and Hatay in 1970, while on one hand the distribution and the rate of infection of Grape berry moth were being studied, on the other hand to determine the presence of *Clysis ambigua* Hb. and the parasites and predators of Grape berry moth.

The studies continued all year around. Only at thy Central County of Gaziantep the rate of infections were determined in three different stages, as blossom, unripe grape and ripen grape, and the highest rate of infection was seen at the third stage which is ripen stage. In the other provinces the studies were done during ripen stage of grapes.

At the and of the studies it was understood that Gaziantep, İçel, Adana, Maraş and Hatay were completely infections with Grape berry moth and the worst infection was found in Gaziantep and Maraş.

From the cultur cages, in which the pupae and larvae containing grape clusters taken from vine were put, only Grape berry moth and *Ephesia figulilella* G. adults were obtained, not any *Clysis ambigua* Hb. was seen.

Two Hymenopterous parasites (*Ascogaster* sp. and *M. rubens*) were obtained from the cages in which the pupae were caged.

LİTERATÜR

- İYRİBOZ, N., 1938. Bağ Hastalıkları. Ziraat Vekâleti Neşriyatı, Umumi Sayı : 323, Ziraat Hastalıkları Sayı : 2 Neşriyat Müdürlüğü - Ankara.
- SİPAHİ, R., 1956. *Idiocerus stali* Fieb. ve *Polychrosis botrana* Schiff. Yaşayışı ve Mücadelesi. Gaziantep Ziraî Araştırma Enstitüsü.